

Töö ja Terwis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

Nr. 8

August

1926

Tellimise hind postiga:	Ilmub kord kuus.	Kuulutuste hinnad:
aastas . . . — mk. 120.—	Talitus ja toimetus: Tallinn, Tatari tän. 15.	1 lhk. . . . . mk. 2000.—
6 kuu peale — „ 60.—	Tellimisi wõlawad wastu kõik haigekassad ja	1/2 „ . . . . . 1000.—
3 „ „ — „ 30.—	postiaagenturid.	1/4—600.— ja 1/8 lhk. 300.—
1 „ „ — „ 10.—	Üksiknummer 10 marka.	Teksti ees — 50% kallim.

Sisu: 1) Töölisnoorsoo kaitsest — R. Sawing. 2) Sotsiaalne kinnitus Lätis — J. Kirp. 3) Korteri mõju terwise peale — Dr. W. Oja. 4) Enam tähelpanu laste silmadele — Dr. med. Alice Vollnhals'i järele. 5) Külmetus — Dr. med. Max Haas'i järele. 6) Hoolekanne Narwas — J. Klesment. 7) Mitmesugused teated. 8) Küsimused ja wastused.

Töölisnoorsoo kaitsest.

R. Sawing.

Tänapäew wõitleb tööliklass kapitalistliku ühiskonnakorra wastu, teades, et waid selle häwinemisel täielikult wõib wabaneda majandusliku ülekaaluga ettevõtjate wõimkonnast, mis kaasa toob pääsemise praegusaja ülekohtust tugewamate poolt nõrgemate wastu.

Kuid mitte ainult wõitlus ühiskondliku korra, wõitlus kõikwõimsa kapitali wastu pole küllaldane. Praegusajal ja tulewikus on iga samm edasi tööolude ja elamistingimuste parandamisel tööliklassile erilise wäärtusega.

Wiimast teed sammudes tuleb tööliklassil eriti silmaspidada kaswawa põlwe hädasid ja wiletsusi.

Noorte tööjõu kasutamine nii tööstuses, kui ka põllumajanduses annab ikka ja ikka tunnistust ettevõtjate omakasu ja kurnamisihast. Kapitalistlik walmistuskord igal maal kasutab laste ja noorte tööjõudu heameelega, ilma et sealjuures hoolitsetaks noorte terwisest ja tulewikust. Ettevõtjad teawad, et noorte tööjõu eksploateerimine on tulutoow, teawad, et noored poliitilises ja majanduslikus wõitluses nõrgad, et neil pole seljataga kuigi tugewat reaaljõudu, mis suudaks välja-

kurnamisele wastu astuda. Ettevõtja ei pööra isegi mingisugust tähelepanu töisasjale, et tööline, kes juba noorena liialdase ja ülejäu tööga wäljakurnatud, ei suuda ka wanemas eas töölisena nii kasulik olla, kui seda oleks loomulikkude arenemiswõimaluste puhul. Neile pole tähtis, mis toob tulewik. Silmapilgu tasukuwu on weetlewam.

Laste ja allealiste kaitseks antakse wälja riigiwaliitsuste poolt eriseadusi. Riik ei wõi ju lubada arenemiseas olewate noorte inimeste, tulewaste riigikodanikkude, tööjõu ja terwise häwitamist.

Kuid weel pole tänapäewa riik nende laste wastu küllaldaselt tähelepanelik. Weel ei toimi riik terve rahwa huwide kohaselt. Noorsookaitse pole weel riigi päewaküsimus. Riik tunneb huwi, näiteks, kas wõi tööstuskrediidi muretsemise wastu, arwamisel olles, kui töösturid rahuldawalt warustatud wäikseprotsendiliste ja pikaajaliste laenudega, küll siis ka wiletsuse kiratsewaile töölislastelegi armulikkude ettevõtjate laudadelt langeb mõni raasukene. Ei tarwitse aga korduvalt selgitada, et need raasukesed allapoole üldse wäga wisalt langewad.

Ka siin tuleb karm elu ja paiskab noored wõitluswäljale, wõitlusse olemasolu eest. Näeme, et kogu ilmas miljonid noored neljateistkümnest-wiieteistkümnest eluaastast alates peawad unustama oma arenemisaastale wastawad wõidud ning püüded: nooruswabaduse nautimise ja haridustöö, ning astuma wõitlusse oma tööjõu ja terwise eksploateerimise wastu.

Ega see wõitlus pole kerge. Ent on wajalik. Ja ei tohi keegi öelda, et see oleks armetu ja saamatu. Wastupidi just, töölisnoored wõitlewad suure südidega. Noorte wõitluswäljal askelduw jõud ja energia on nii mõneski suhtes eeskujulik ka wanematele, kes oma kohuse töö-lisklassi wastu unustanud, kes wõitluses rahwahulkade heakäekäiguks talitawad ükskõikselt, wältida püüdes üldise rünnaku hädaohlikke positsioone.

Kogu ilma noorsoo wõitlusrinna korraldamiseks ja nõudmiste ühtlustamiseks töötati wälja sotsialistliku noorsoo-internatsionaali sekretariaadi poolt eriline noorsookaitse programm, mis wastuwõeti sotsialistliku noorsoo-internatsionaali kongressil käesolewa aasta nelipühis. Tähen-datud programm peaks erilist tähelepanu leidma meie tärkawate ametiühisuste, noorsooorganisatsioonide ja töölisparteide poolt, sellepärast toome selle siinkohal täielikult.

Sotsialistlikud noorsoo-organisatsioonid on aastakümneid wõidelnud, et saawutada omi maa oludele wastawa noorsookaitse, ja saawutanud paljugi wäärtuslikku. Olgugi, et kõik need reformid kodanlikes ühiskonnas moodustawad ainult wäikese osa terwiktööst, olgugi et teame: noorte tööliste täielik wabane-mine on wõimalik ainult siis, kui wabaneb kapitalismi ahelaist kogu töö-liskond, siiski kasutab töölisnoorsugu kogu ilmas kõiki wõimalusi, et töötawa noorsoo majanduslikke wiletsusi wähegi pehmen-dada.

Majandusliku olukorra hinnang ja noorsoo-organisatsioonide wõitlus seisab kõigepealt järgmises:

1. töölisnoorsoo äratamise ükskõiksusest majandusküsimuste suhtes ja tema läbistamise sügawa arusaamisega oma seisukorrast walmistusprotsessis;

2. temas, kui tulewases ametiühisus-lases, kohusefunde arendamine;

3. huwi äratada ametiühisustes eriliste

noorsoonõudmiste esitamiseks ja õhutada nende propageerimist;

4. osawõtmises täiskaswanud töö-liskonna poliitilistist awalduisist ja aktsioo-nest.

Igapäewase töö kõrwal peawad organisatsioonid järjekindlalt tegutsema meie miinimumnõudmiste waimus, mis on järgmised:

1. Täielik elatustöö keeld ennekooli- ja koõliealisele noorsoole.

2. Kaheksatunnilise tööpäewa rikku-mise keeld. Sunduslik kooliaeg tuleb arwata tööaega.

3. Sunduslik kutsenõuane noorsoo elatustööle laskmise eel.

4. Wabakokkuleppetöö, öötöö, töö kaewandusis ja terwisele kahjulikkudes ettewõtetes on täielikult keelatud.

5. 36-tunniline pühapäewapuhkus. Laupäewa pärast-lõunane poolpäew waba.

6. Iga-aastane puhkus palga edasi-maksmisega kuni 18. eluaastani.

7. Järelwalwe eriliste noorsooinspekto-rite näol, töölisestitajate kaasabil.

8. Tööõppimisolude parandamine töö-liste kaasabil pariteetliste tööstusõpilaskomisjonide näol.

Kutseõpilaskomisjonid jagunewad tar-widusekohaselt riigi-, maakonna- ja koha-pealseteks alamkomisjonideks.

Tööstusõpilaskomisjonide ülesandeks on eriti:

a) Olewate kutsenõuandekohtade korraldamine ja mõjutamine õpikohawahen-damisele (wahetalitamisele).

b) Tööstusõpilaste wigastustasusse, õpi-lepingu lõppemisse, õpiaja kestwusse, tööstusõpilaste kollektiwwepingus ettenäh-tud tasufingimustesse puutuwa määrustiku korraldamine.

c) Õppetöökäigu korraldamine.

d) Õpiolude ja õppetöö kontroleerimine.

e) Tööstusõpilaste erihoolekande loo-mine ja arendamine.

9. Kutsekoolide reformeerimine.

a) Kutsekooli sundus mitte ainult töö-s-tusõpilastele, waid ka kõigile noortele abitööliste kuni 18. eluaastani. Waljud karistused ettewõtjaile noorte õppetööst eemale hoidmise eest.

b) Sunduslik kooliaeg tööaja hulka arwata, päewatundidena arwestada ja nende eest maksta tasu. Tööta noored on kohustatud korrapärast osawõtma edasiharimise- ja kutsekoolitööst.

c) Kutsekooliolude mitmekülgustamine tähelepannes erinevusi kutseõpilaste andekuses ja kalduwusi õpiföö seisukõhase wabawaliku põhial. Õpilaste ettewalmistamine pãrastistele ülesannetele majandus-, riigi- ja seltskonnaelus.

Edasiharimiskoolide ümberkorraldamine tuupimiskoolist töökoolliks ja töökojaõpiföö produktiivseks muutmine.

Kaswatustöö rikastamine, näitlikuks tegemine ja elustamine kehakultuuri ja üldse modern pedagoogika wormide abil.

Oma majandusliku selgitus- ja wõitlustegewusega ei seisa organisatsioonid mitte ainult noortööliste teenistuses, waid järjekindla pioneertööga murendawad pinda ühflasi ka korratusele ja omakasule rajatud kapitalistliku majanduse ületamiseks sotsialismi hästi organiseeritud plaanikindla majandusega.

See noorsoo-organisatsioonide töö wõib saawutada kaugeleulatawaid tagajãrgi waid siis, kui ta sünnib kõigelähedamas kontaktis proletaarliste parteidega ja ametiühisustega.

Sotsialistliku noorsoo-internatsionaali poolt wastuwõetud noorsookaitseprogrammis on esitatud, nagu ülal tähendatud, miinimumnõudmised. Nende nõudmiste teostumine oleneb iga maa seadusandlikkudest asutustest ja sellest, kui palju organiseeritud töölikond neid mõjutada jõuab. Meie riigikogu on selleks küllalt tagurline ja töölistewaenuline, et esitatud nõudmiste seadusandlikule kinnitamiselle käega heita. Teiselt poolt jälle puuduwad tugewad töölisorganisatsioonid, eriti ametiühisused, kes nende nõudmiste eest kõige agarusega wäljaastuksid.

Kuid on täiesti lootusetu, oodata seisukorra paranemist seni, kui pole jõudnud meie tööliklass täiele arusaamisele omist

kohustusist rahwuswahelise proletariaadi nõudmiste suhtes, pidada ühist wõitlustliini sotsiaalse õigluse saawutamiseks.

Noortööliste, kui kaswawa ja arenewa töölistepõlwe, seisukord on meil eriti wilets. Olewategi laste ja allealiste tööjõu kasutamisse puutuwate seaduste ja määruste järelwalweks puuduwad eriasutused, kes eriti noorte hädades ja wiletsustes teadlikud oleks.

Tööstusõpilaste küsimus on pea täiesti korraldamata. Wiimastel päewadel kostawad töösturite ringkondadest hääled selle küsimuse lahendamiseks, kuid kogu selle aktsiooni warjus peitub ilmne omakasuhuwi.

Töösturid kurdawad: kaduwat õppinud töölistes, puuduwat igasugused seadused, mis kindlustaks õppinud tööliste saamise. Tahetakse ei rohkem, ega wãhem, kui kindlustuse saamist, et tööstusõpilased pikemaks ajaks ettewõttesse peatama jääksid. Jãetakse aga täiesti kõrwaliseks küsimus, kuidas õpilastele soodustusi muretseda, et nad töökohta tõesti peatama tahaksid jääda; kuidas arenewale töölistepõlwele inimwãärilikke palga- ja tööolusid kindlustada; kuidas õppiwale noorsoole edasiarenemise wõimalusi muretseda jne.

Need ja paljud teised küsimused ootawad peatset lahendamist. Töösturite nõudmistele järgnewad paratamatult nõudmised tööliste poolt. Töösturite soowide rahuldamiseks toimib meie tagurline walitsus, töölistes peawad omi nõudmiste läbiwiimiseks wõitlema. Teadlikult walitud tee ja kindlad kawad lihtsustawad seda wõitlust, sundides wastaspoolt jãrelemõtlemisele ja wastutulekuks inimeste inimlikkudele nõudmistele.

Sotsiaalne kinnitus Lãtis.

Lãti haigekassade liidu tegewuse ülewaade.

J. Kirp, Eesfimaa Haigekassade Liidu juhatause liige.

Lãti haigekassade liit asutati 1922. a. webruarikuul. 1926. a. on 43 haigekassast 42 haigekassat liidus. Liit ühendab seega 135.853 kassaosalist ja 77.198 perekonnaliiget. Wãljaspool liitu on ainult Riia linnateenijate haigekassa 3426 liikmega.

Luues sarnase tugewa keskorganisat-

siooni, on haigekassad andnud tõenduse, et nad mitte ainult ei suuda aru saada, waid oskawad ka teostada sotsiaalse kinnitamise põhimõtteid. Lãti haigekassade liit on oma nelja tegewuse aasta jooksul kujunenud sarnaseks keskorganisatsiooniks. Wiimasel ajal on Lãtis olnud küllalt sarnaseid juhuseid, kus üksikud hai-

gekassad ei ole suutnud oma ülesandeid teostada, kuid liidu kaudu on see õige kergesti teostatav olnud.

Üldine tegewus.

Üürikest aega kestnud lahkkelide järele walitseb haigekassade liidu nõukogus ja liidu juhatuses täielik üksmeel. Liidu arendamine kestab hoogsalt, laiendades tegewust ja kutsudes ellu uusi haigekassade ettevõtteid.

Üks raskematest küsimustest, millega liit pidi tõsiselt tegemist tegema, oli arstide wahekorra korraldamine haigekassadega. Eriti suurt raskust sünnitas wahekorra selgitamine prowintsi arstide seltsidega. Wiimased ei nõudnud mitte ainult honoraari kõrgendamist, waid ka arstide osawõttu haigekassade juhatusest ja 2-prots. juuremaksu arstide seltsi toetusfondile (arwatawasti mõeldud streigifond?). Liit suutis siiski oma energilise tegewuse ja wastawate raamafukeste ja kirjutuste awaldamisega lehtedes asja nükaugale juhtida, et arstid enam-wähem wastuwõetawamafel tingimistel uuesi tööle asusid.

Et pilli saada, missuguse summa saawad arstid haigekassade käest, awaldame alljärgnewa tabeli wäljaminekute kohta, mis lahtides arwatud:

1924. a. on Läti haigekassad maksnud kassaosaliste ja perekonnaliikmete arstimise eest:

Arsti honoraariks	1.176.140.15	— 14	0/0
Rohud	1.247.446.02	— 14,9	0/0
Haigemajad.	745.577.46	— 9	0/0
Ämmaemandatele	45.941.63	— 0,5	0/0
Eriline arstimine, arstil. abinõud ja transport	286.737.23	— 3,5	0/0
Hamb. arst. ja esim. abi	297.566.—	— 3,6	0/0
Lastekoloniid	33.099.17	— 0,4	0/0
Abirahad	2.327.744.11	— 27,8	0/0
Walitsemise kulud	798.694.32	— 9,5	0/0
Tag. kap., warand. jne.	1.244.610.39	— 14,8	0/0
Kokku lahtides	8.389.065.70	— 100	0/0

Arusaadaw, et kõik Läti arstid ei ole prowintsi ja wäikelinnade arstidega ühel arwamisel. Tekkinud arusaamatusi lahendatakse ühiste nõupidamiste teel. Selle eesmärgiga on asutatud Läti haigekassade arstide selts, kuhu on juba lühikese aja jooksul koondatud umbes seitsmes osa kõikidest Läti arstidest.

„Terwishoiu nädal.“

Wõitluseks rahwa terwise suuremate waenlaste — tiisikuse, alkoholi, suguhai- guste ja laste surewuse vastu, kawatseb

Läti haigekassade liit korraldada „terwishoiu nädalat.“ Selleks on liit assignee- rinud juba ka wastawa summa. „Terwishoiu nädal“ kawatsetakse ära pidada sep- tembrikuul ja wõimalikult ülemaalisel ulatuses. „Terwishoiu nädala“ wastuta- waks korraldajaks kutsutakse Läti tiisikuse vastu wõitlemise selts. Kõik Läti haigekassad peawad sellest laialdasest terwishoidlisest propaganda-tööst osa wõtma. „Terwishoiu nädala“ programm on õige laialdane. Rahwalikkudeks loen- guteks kasutatakse ära koolid, töökojad, igasugused aiad, raadiofon, kinofilmid jne. Trükitult awaldatakse broshüüre tiisikuse, alkoholi, suguhai- guste, laste ja emade kaitse kohta. Plakatid kleebitakse üles wõimalikult igasse nähtawasse kohta. Lendlehed uulitsatel jagamiseks, aero- plaanidelt jne. Et ka ajakirjandust kaasa tõmmata, selleks peetakse ajakirjanduse esitajatega nõupidamisi. Antakse wälja „Terwishoiu nädala“ ajakiri.

Kulude katteks loodetakse toetus- saada riigilt, linna- ja maakonna oma- walitsustelt, kultuurfondilt, haigekassade liidult, üksikutelt haigekassadelt jne.

„Terwishoiu nädala“ korraldamine on hädatarwilik selleks, et saada juhtnõore, mis teha, et inimene oleks terve ja os- kaks ennast kaitseda haigeksjäämise eest. Inglismaa oli esimene, kes sarnase „Ter- wishoiu nädala“ korraldas, kellele mõõ- dunud aastal ka Saksamaa järgnes. Uutest wäikestest riikidest on Läti haige- kassade liit esimene, kes selle tähtsa ja raske ülesande teostamise oma peale wõtnud.

„Käsiraamat haigekassade arstidele.“

Läti haigekassade liit on sarnase peal- kirja all majanduslise farmakopea wälja- andnud. Selle käsiraamatu wäljaandmine oli mõeldud peajasjalikult otstarbetu ja üleliigse arstirohtude tarvitamise piirami- seks. „Käsiraamat haigekassade arsti- dele“ on soowitawaid tagajärgi andnud ja liit on asunud uue laiendatud ja täien- datud wäljaande walmistamisele.

Läti haigekassade liidu majan- duslised ettevõtted.

Sanatooriumid. Suur-Bahtes.

Esimene ja suurem ühisettewõte on Suur-Bahte sanatoorium Wainodi jaama juures, Liibawi raudteel. Sanatoorium

seati sisse 1923. a. maikuul end. parun Osten-Sackeni lossi, mis anti walitsuse poolt liidu omanduseks ühes 16 hektari maa-alaga. Kolme aasta jooksul on see sanatoorium wäljakujunenud kõige eeskujulisemaks ja modernimaks rawilaks mitte ainult Lätis, waid kogu Balti riikides. Sanatooriumil on oma piimaasjandus, mis muretseb haigetele wärske ja toitwa piima. Samuti on sisseseatud laialdane aia- ja põllumajandus. Sanatooriumi wõib paigutada 52 haiget. Haigete mõnususe eest on kõigiti hoolitsetud: hea toit ja puhas õhk, mida peetakse tähtsamaks arstimise wiisiks. Seni tunti sanatooriumi juures suurt puudust lamamisrõdudest. Nüüd on ka see puudus kõrwaldatud ja haigetele ehitatud lamamisrõdu 45 woodiga. Haigete waimliste wajaduste rahuldamiseks on sanatooriumi juures olemas laialdane raamatukogu, lugemislaua ajakirjade ja lehtedega. Peale selle on suures ühistoas suur radioaparaat, mis wõimaldab haigetel kuulata kontserte suurematest Euroopa keskkohtadest.

Mis puutub sanatooriumi arstimise tulemustesse, siis on need üldiselt wäga rahuldawad. Läti haigekassade liit saadab käesolewal aastal ühe arsti wäljamaale, kes peab seal tutwunema tiisikuse arstimise uuemate meetodidega. Sanatooriumis on olemas täielik röntgeni kabineti sisseseade, kõrgustiku päike, laboratoorium jne. Sanatooriumi teenijaskonda kuuluwad arst, 2 õde ja 15 teenijat.

Priedainis.

Tung sanatooriumidesse sundis liitu otsima uusi teid haigete paigutamiseks sanatooriumidesse. Et leida wäljapääsu tekkinud seisukorrast, asus liit kiires korras ajutise sanatooriumi organiseerimisele. Selleks kõlbab ära erasanatoorium Priedainis. Uus sanatoorium on Riiast umbes poole tunni sõit rongiga mere poole, kuiwal liiwasel pinnal, männi metsaga piiratud. Hoone on kahakordne ja wäliselt üsna meeldiw ja mahutab enesesse 18 woodit. Wähem haigete mahutamise arw on sellega seletataw, et iga haige jaoks on oma tuba ühes kinnise lamamisrõduga. Toad on wäga mugawad: walge mööbel — laud, woodi, kummut wõi kapp, lamamistool jne. Sanatooriumis on weel peale selle röntgeni kabinetti, kõrgustiku päike ja

laboratoorium, kus haigete rõga uuritakse. Sanatooriumi juhib wilunud kopsuhaiguste eriarst Dr. Feinman, kes iga aasta wäljamaal käib ja kellel tiisikuse rawitsemise alal laialdased kogemused. Sanatooriumist jääb wäga meeldiw ja kodune tunne.

Peale arsti on sanatooriumis weel õde ja teenijaskond.

Bihrinis.

See sanatoorium kuulub trükitööliste haigekassale ja on praegu weel asutamisel. Wastaw mõisasüda ühes lossiga on juba olemas. Sanatoorium seatakse sisse praeguse aja nõuete kohaselt ja mahutab enesesse 100 woodit.

Lossis on suurepärased ja laialdased ruumid ja selle kordaseadmisel on arwestatud sanitaar-hügieeniliste nõuetega. Lossis on weewärk, elektriwalgustus, wannitoad ja ruumid pesemise jaoks. Ruumide kõrgus (14 — 16 jalga) garanteerib õhukülluse eest. Bihriini lossi ehitas 1860. a. üks rikkamatest Liiwimaa mõisnikkudest — parun Pistohlkors. Sõja ajal sai loss tuntawalt kannatada. Rikutud tammepuust osad on nüüd uuendatud. Lossi ruumide kordaseadmisel ja wärwimisel arwestati kunstnik H. Grünbergi näpunäidetega. Lossis on 30 elutuba. Praegu on juba muretsetud inwentaari 75 inimese jaoks. Peale selle on lossi krundil weel kaks elumaja, kuhu ka wõimalik 17 tuba juure saada.

Bihriini sanatoorium on Riiast 55 kilomeetrit kaugel, kuid ühendus on küllalt hõlbus. Wõib sõita rongiga Intschukalnini ja ka autobusidega. Loss ise asub wäga ilusas kohas, mäe otsas, ümberpiiratud pargi ja järwega.

Nimetatud sanatooriumi walmisamamise järele on Läti haigekassad jälle ühe parema ja eeskujulisema rawila pooldest rikkamad.

Hintsenbergis.

Kooliõpetajate haigekassa sanatoorium. Töötab õige lahedates ruumides ja mahutab enesesse 24 haiget. Sanatooriumi juures alaliselt arst ja õde. Peale selle olemas weel laboratoorium ja kõrgustiku päike.

Peale nimetatud sanatooriumide on Läti haigekassadel olemas weel 2 puhkekodu, mis ka õige eeskujulikult sisseseatud. Üks puhkekodu on trükitööliste

haigekassal Hintsenbergis umbes 20 kotsu jaoks, teine kooperaatorite haigekassal, mis igal suwel harilikult mererannas kuskil awatakse.

Lastekodud.

Läti haigekassadel näib eriti südame peal olewat laste terwise eest hoolitsemine. Lastekodusid on asutanud peasjalikult Riia haigekassad ja neid on arwu järele 9.

1) Riia suuremal haigekassal – üldhaigekassal – on Ulbrokis omas majas (end. loss) lastekodu 100 lapse jaoks. Kohal on öde wõi koolipreili, kes õpetawad wäikestele mudilastele mängusid, annawad kaswatust jne. Arst sõidab kohale kord wõi kaks nädalas. Tarwiduse korral igal ajal.

2) Trükitöölise haigekassal on oma lastekodu Assernis, mere ääres. Mahutab umbes 80 last. Koolipreili ja öde kohal. Arst käib tarwiduse järele, kuid kindlasti kord nädalas.

3) Riia keskhaigekassa lastekodu asub Ogres, Riia lähedal, Düüna kaldal. Lastekodus 100 last. Oma maja, mis eriti lastekoduks ehitatud.

4) Linnateenijate haigekassa rendib ruumid lastekodu jaoks. Lastekodus 60 last.

5) Trammiteenijate haigekassa on omale Hintsenbergis rentinud ruumid lastekodu jaoks 3 aasta peale. Lastekodus 45 last.

6) Ajutiste tööliste haigekassa lastekodu asub ka Hintsenbergis ja on 60 lapse jaoks. Ruumid renditud.

7) Juutide haigekassa saadab omad lapsed teiste organisatsioonide kolonidesse gruppide wiisi, 40 – 50 last, 1 – 2 kuu peale.

8) Miitawi haigekassa, wäljaspool Riiga, rendib oma lastekodu jaoks ruumid Assernis. Paigutab lastekodusse 50 last.

9) Liidu andmete järele on ka Liibawi üldhaigekassa lastekodu awanud.

Apteegid.

Läti haigekassade esimese apteegi awajaks oli n. n. „haigekassade wahebüroo.“ Esimene apteek awati 12. aprillil 1922. a. Esimesed sammud olid seotud suurte raskustega. Puudulik sisesesead, wiletsad ruumid ja abinõude puudus takistasid tuntawalt tegewuse

loomulikku arinemist. Waatamata kõigi nende raskuste peale suutis haigekassade wahebüroo awada samal aastal weel osakonna üle Düüna. Juba esimene tegewuseaasta andis rahuldawaid tulemusi. 1923. a. wiidi pea-apteek suurematesse ruumidesse Tartu uul. 4. Samal aastal awati uus osakond Moskwa uul. 135. Aasta lõpetati tuntawa puhtakasuga. 1924. a. oli apteekide suhtes suureks katsumisaastaks, sest apteekide üldjuhataja oli kuritarwitusi korda saatnud. Alles 1925. a. ja 1926. a. algust wõib ära märkida apteekide wõrgu laienemise tähe all. Awati juure 2 uut osakonda. Nimetatud 5 haigekassade apteekide awamisega lõppes esimene tegewuse ajajärk. Teise tegewuse ajajärgu jooksul tuleb kindlustada kättewõidetud seisukohti, jätkata seesmist ülesehitamist jne.

Kolme aasta jooksul on Riia haigekassad arstirohtude peale kulutanud Lt. 1.671.651.88 (umbes 120.358.935.36 Emk.), missugusest summast on haigekassade apteegist wõetud 703.285.16 lati eest, mis keskmiselt wälja teeb 42 protsenti. Sellest näeme, et haigekassade apteegid on suutnud omale wõita Riia haigekassade seas õige silmapaistwa koha.

Nelja aasta jooksul on walmistatud 625.110 nummereeritud retsepti ja kokku 807.717 rohtude täitmist. Juurekasw wõrreldes 1922. a. on tõusnud 910 prots. wõrra.

1925. a. oli apteekide teenistuses 50 farmatsöiti, 36 tehnilist jõudu, kokku 86 inimest. Bilans on suurenenud wiiekordselt, kuid kapitalid kuuekordselt.

Haigekassade apteegid on andnud haigekassadele puhast ülejääki 11⁵.538.39 lati (umbes 8.318.764.08 Emk.). Haigekassade apteekide eduka arenemise tõftu halvenes era-apteekide seisukord tuntawalt. Haigekassade apteekide awamisega pandi kindel alus haigekassade wastastikusele arusaamisele majanduswäljal.

Medikamentide walmistamise laboratoorium ja sisseostude keskkoh.

See küsimus otsustati põhimõttelikult juba möödunud aastal ja ühtlasi tehti ära ka kõik ettewalmistustööd, kuid mitmesugused põhjused takistasid selle teostamisele asumist. Peapõhjuseks oli muidugi raha puudus, kuigi paljud kassad olid selleks oma nõusolekut awaldanud ja isegi lepingu sõlminud. Sügiseks

awatakse arwatawasti selle asutuse tegewus. Selle asutuse awamiseks on moodustatud komisjon, mis koosneb eriteadlastest-laborantidest ja ülikooli õppejõududest. Nimetatud asutuse awamisega on Läti haigekassade liit astunud jälle suure sammu haigekassade koostööwäljal, sest see annab haigekassade apteekidele wõimaluse saada arstirohte esimestest kätest ja ilma suurema liiakasuwõtmiseta.

Riia suuremad haigekassad.

Paari sõnaga tuleks peatada ka Riia suuremate haigekassade tegewuse juures, sest nende praegune seisukord pakub nii mõndagi huwitawat Eesti haigekassadele. Eestkätt oleks kohe seda märkida, et Riia 17 haigekassat on enese ümber koondanud 80.000 liiget ühes 75.000 perekonnaliikmega.

Üks suurematest haigekassadest on Riia üldhaigekassa, kellel 20.000 liiget. Nimetatud haigekassal on Rүүli uul. 8 oma 6-kordne suur kiwimaja, mis alumisest kuni ülemise korrani haigekassa ettewõtteid täis. Üldhaigekassa majas asub ka Läti haigekassade liit, kelle tarwitada on antud neli wäga nägusat tuba.

Üldhaigekassa kassaosaliste ja perekonna liikmete teenistuses seisawad järgmised arstilised asutused, arstid, apteegid ja ämmaemandad:

Raiooni arste 70, kes kassaosalisi ja nende perekonnaliikmeid — oma juures wastu wõtawad ja haigete juures kodus käiwad.

Kesk-ambulantsis, mis igapäew awatud, töötawad 25 arsti-eriteadlast. Ambulantsis käib kuu jooksul 9000 inimest.

Moskwa raiooni ambulantsis töötawad 11 arsti-eriteadlast.

Hambaarstimise kabinettides töötawad 18 hambaarsti 12 toolil, neist kesk-ambulantsis 12 hambaarsti 8 toolil.

Füsikaalses arstimise kabinetis on järgmised osakonnad: masseerimine, elektrisatsioon, kõrgustiku päike, diatermia ja röntgeni kiired. Kogu sisseade all on üle 10 toa. Kabinettides käiwad iga päew üle 220 inimese. Mõned tegewuse-aastad on näidanud, et füsikaalne arstimine omab medikamentidega arstimise kõrwal järjest lugupidawama ja silmapaistwama koha. Need kabinetid ei ole mitte ainult üldhaigekassa kassaosaliste teenistuses, waid ka teised kassad

saadawad kokkuleppe põhjal oma haigeid sinna. Tarwiduse korral arstib üldhaigekassa oma liikmeid ka Kemmerni terwiswete asutuses. Kassa teenistuses on 100 teenijat ilma arstilise personaalita.

Järgmine rikkam haigekassa on trükitehnikatööstustel, kes koos ühes trükitehnikatööstuste seltsiga on ostnud kolm maja: 2 puumaja ja 5-kordne kiwimaja. Tagawara kapital 12.000.000 rubla suur. 2800 liiget, kantseleis 8 teenijat. Haigekassal olemas oma hambaarstimise kabinet ja ambulants. Haigekassa kawatseb praegu olemasolewaid maju ära müüa ja ehitada üht ajakohast suurt maja.

Suurematest kassadest on ka Riia kesk-haigekassa, 13.000 kassaosalisega.

Erilist huwi pakub Riia 13. haigekassa, kes koondab enda ümber 7.500 liiget. Kassaosalisteks on peaaesjalikult sakslased, kontori- ja kaupluste teenijad. Juhatuses esimees wann. adw. Scheler. Juhatuses ka 2 parunit.

Riia juutide haigekassa. 5.500 liiget. Kassaosalisteks kaupluste-, kontoorite- jne. teenijad.

Iseseisew majateenijate haigekassa. Juhatuses majaomanikud ja üks arst. Oma maja, 13.000.000 rubla wäärt.

Et haigekassade juhatusesse pääseda, selleks antakse endid üles kojamehena, kingsepana, woorimehena jne. Isegi üksikud parlamendi liikmed olewat kassaosalised. Liit ei pane suurt rõhku sarnase parempoolsete mürgeldamise peale.

Omad majad on weel olemas: Kooliõpetajate haigekassal, Windawi, Liibawi, Hasenpoti, Wana-Gulbeni ja Riia omawalitsuse-teenijate haigekassadel. Kolmel haigekassal on ehitusel omad majad.

Kõigil Riia, samuti ka prowintsi haigekassadel on omad hambaarstimise kabinetid. Riias on 5 ja prowintsis 4 ambulantsi. Prowintsi haigekassadel on kokku 6 apteeki.

Täielikult sisseseatud haiguste rawitsemise- ja juurdlemisekabinetid on Riias: üldhaigekassal, kesk-haigekassal ja kooliõpetajate haigekassal. Prowintsis: Wolmari, Wõnnu ja Liibawi haigekassadel. Neis kabinettides arstitakse kõrgustiku päikese, elektri, röntgeni kiirte jne. abil.

Abirahad kassaosalistele.

Läti haigekassade teenistuses seisavad üldse 490 teenijat. Mis puutub kassaosaliste abirahadesse, siis maksavad kõik Läti haigekassad abirahadeks 80–90 protsenti palgast. On isegi üksikuid kassasid, kes terve palga maksavad. Ainult 2–3 haigekassat maksavad abirahaks $\frac{2}{3}$ palgast.

Lõpusõna Läti haigekassade liidu tegewusest.

Läti haigekassade liit on osanud end ajakohaselt ja kassaosaliste huwide kohaselt sisse seada. Nagu juba eelpool nimetatud, on liidul 4 väga nägusat ja mugawa mööbliga tuba, mille eest maksab liit üldhaigekassale ainult 2000 rubla kuus. Liidu teenistuses seisavad büroo juhataja, 2 raamatupidajat, 2 kantsleii teenijat ja käskjalg. Alaliselt on veel ametis üks kõrwalabijõud.

Liidu lähemas tegewuse kawas seisab füüsikaalse arstimise instituudi asutamine. Selle instituudi ülesanne on haige põhjalik rawitsemine. Haige, kes on instituuti saadetud, waadatakse mitme arsti poolt läbi ja alles siis, kui tema haigus lõpulikult kindlaks määratud, algab haige rawitsemine elektri, wee, õhu jne. abil.

Liidu häälekandjat „Darba Tresibas“ on kohustatud võtma kõik liitunud haigekassad vähemalt oma wolinikkude arwu järele. Seda peetakse tähtsaks, et vähemalt wolinikud oleks alati kursis liidu ja haigekassade ülesannete ning määrustega.

Igasugust wastawat saksakeelset kirjandust laotatakse laiali nende wolinikkude ja kassaosaliste seas, kes Saksa keelt oskavad. (See sünnib muidugi sellepärast, et Saksa haigekassadel on juba pikk tegewusiga seljataga ja nad on sarnase kirjanduse poolest kõige rikkamad). Läti keelset kirjandust laotatakse laiali suguhaiguste vastu wõitlemiseks, sünnituse korral nõuandmiseks jne. Ka teiste kohta awaldatakse tõlkekirjandust. Raamatud saadetakse ettewõtetesse kassaosalistele wäljajagamiseks. Liit neid enam tagasi ei nõua.

Eesti haigekassad – walu ja waesed lapsed.

Nii sotsiaalse kinnituse tulemused Lätis. Wõrreldes seda Eesti sotsiaalse kinnituse ja hoolekande seisukorraga peab tunnista-

tama, et Eesti haigekassad on ses suhtes küll walu- ja waesedlapsed.

Kuidas on see wõimalik, et ühesuguse seaduse alusel tegutsewad haigekassad on teises samasuguses riigis nii wäljarenenud ja meiega wõrreldes heas seisukorras? Selleni ei jõuta igatahes mitte ainult palgasaajate ja ettewõtjate käest saadud maksudega. Selle maksuga saadakse puudulikult rahuldada meil jõus oawas isaariaegses seaduses ette nähtud nõudeid.

Läti walitsus ja parlament on kodanikkude terwise eest hoolitsemise suurest tähtsusest õiglaselt ja sel näol aru saanud, et riik maksab haigekassadele omalt poolt veel täiendawalt 2 protsenti juure, kokku teeb see 8 protsenti.

Teiseks on Lätis kinnituseadus laiendatud kõikide palgasaajate, ka üksikteenijate kohta. Kinnituseaduse alla ei kuulu ajutiselt veel mitte ainult põllutöölised, kuid wastaw seaduseelnõu on juba parlamendile esitatud ja selle teostamist oodatakse.

Kolmandaks tuleb Läti walitsus haigekassadele sanatooriumide ja puhkekodude asutamisel wastu, andes haigekassade kasutada suurepäraseid losse ühes wastawa maaalaga jne. Nii jõutakse enamwähem wastuwõtawalt sotsiaalsel kinnitusewäljal edasi.

Eesti haigekassad on oma tegewusaastate järele Läti haigekassadest waneamad, sest Läti oli kauemat aega igasuguste sõjakoleeduste tallermaaks, mis arusaadawalt ei wõimaldanud haigekassadel nende loomulikku arenemist.

Meie walitsusel oleks juba ammu aeg sotsiaalse kinnituse seisukorra parandamise ja terwendamise suunas tegutsema hakata, sest palgasaajate terwise eest hoolitsemine on suure riiklise tähtsusega küsimus. Meil walitseb sarnane arwamine, et sotsiaalolude parandamisega asetatakse üks kiht nagu eesõigustatud seisukorda. Sarnasel arwamisel ei tohi meil aset olla, sest see on põhjalikult wildak waade. Terve rahwas on riigile igatahes palju kasutoowam, kui need summad, mida sotsiaalse seisukorra parandamise peale ära kulutatakse.

Naaberriigis Lätis jõutakse isegi juba niikaugemale, et parlamendile on esitatud töötaoleku ja inwaliidsuse wastu kinnitamise seaduseelnõud. Nimetatud eel-

nõude arutamisele asub parlament loodetawasti sügisesel istungjärgul.

Olles lõpukorral, tuleb weel märkida suurt puudust haigekassade tegelastest Eestis. Haigekassad on rahaliselt kitsas seisukorras. Seni kaua, kui haigekassasid ei hakata riigi poolt toetama, katsume endid ka selle kitsikuse juures orgaaniseerida ja otsime teid haigekassade väljarendamiseks ja paremale järjele tõstmiseks. Selleks wajame aga tublid haigekassade tegelasi. Et neid saada, tuleb wastawaid kursusi korraldada ja praegu meil olemasolewaid haigekassade tegelasi

wälisriikidesse wastawatele kursustele saata. Praegu on walitsus huwitatud haigekassade majanduslisest seisukorrast. Et see seisukord täiesti kindlustatud oleks, selleks peab walitsus ka haigekassade tegelaste ettewalmistamisest huwitatud olema ja sarnaste kursuste korraldamiseks rahalist ja muud kaasabi andma.

Praegune sotsiaalse kinnituse seisukord peab kiires korras muutuma. Selle rajamist parematele ja laialisematele alustele nõuawad nii riiklised kui ka üldised huwid.

.....

Korteri mõju terwise peale.

Dr. W. Oja.

Niikaua kui inimsugu elanud ja weel elab, tuleb temal alalist wõitlust pidada oma olemasolu eest kõiksuguste kahjulikkude wäliste mõjude wastu, olgu see kas külma, soojuse, sademete wõi tormi wastu. Selles wõitluses on eluaseme ehk korteri küsimuse korraldamine ikka tähtsamaks wõitlusabinõuks olnud ja saab ka jääma. Eluasemel ja korteril on palju suurem mõju meie terwislike kui ka hingelise seisukorra peale, kui meie seda harilikult omale ette kujutame. Tihti tarwitatakse kultuuri mõõdupuuks seda, missuguse tagajärjega üks ehk teine riik korteriküsimust riigi majanduslikes ja terwishoidlikes suhtes lahendada on suutnud. Huwitaw on jälgida, mida üks ehk teine riik korteriküsimuse suhtes seadusandlisel teel saawutanud on. Ka meil, iseäranis wiimastel aastatel, on korteriküsimus terawaks muutunud. Ja sellepärast ei ole asjata, kui mõtteid wabetatakse, kuidas korteriolusid parandada.

Korteri mõju linnaelaniku peale on palju suurem kui maaelaniku peale, sest et maaelanik wiibib suurema osa omast elust wärskes puhtas õhus ja on loodusele lähemal.

Päikese kiired, puhas õhk ja ümbritsew loodus awaldawad kosutawat mõju kehaliselt kui ka hingeliselt maaelaniku peale, kuna selle wastu linnaelanik suurema osa kinnises ruumis, loodusest nagu lahutatud on, mille tagajärjel tema närwide ja meeoleu waigistamiseks kergemini kui maaelanik tsivilisatsiooni warjukülgede halbade mõjude alla sattub, nagu

seda on alkohol, würsitud söögid, põõrane suguelu jne. Linnaelanikkude järeltulijad panewad pahadele mõjudele vähem wastu kui maaelanikkude järeltulijad.

Et wähegi linna halba mõju terwislikes kui ka waimlikes suhtes wähendada, on õigusega hakatud suuremat rõhku panema korteriküsimuse lahendamisele.

Puhtlinna perekonna keskmist eluiga arwab Hueppe 3-4 põlweni (generatsioonini) kestwat, nii et linna wõiks teatawas mõttes rahwaste surnuhauaks lugeda. Linnad elawad peasjalikult maarahwa juurdewoolust. Linn oma kergema füüsilise töö tõttu ja oma närwe kōditawate omadustega meelitab iseäranis wiimastel aastatel pea igas riigis suurel arwul inimesi juurde, mis iseäranis põllumajanduslisele riigile kahjulik, ja mille tõttu ka korterikriis terawama kuju on omandanud. Praegusel mõõduwal ajajärgul karjub kapitalist kui ka waene (mittekapitalist): paku lõbu ja anna leiba, igaüks omamoodi. Kõrgemad ideaalid puuduwad. Otsitakse abinõusid, kuidas õiglust maksmata panna, aga selle wäljawaade vähemalt lähemas tulewikus ei ole roosiline, sest et õigluse mõiste wäga weniw ja muutlik on. Jääb maksmata kare looduse wäljawaliku seatlus, mida inimese mõistus oma tahtmise alla paenutada ei suuda.

Ka meil on arusaamine tärgranud, et paremad korteriolud tuntawalt terwislist seisukorda kui ka moraali tõstawad. Sellepärast on ka meie riik ehituslaenu

andmise näol osalt korterikriisi lahendamisele, kuigi väga väiksel määral, kaasa aidanud. Peab tunnistama, et meie aja ehitusteadus ja korteriolude uurimine palju hääd terwishoiu suhtes on teinud, mille tagajärg on, et kultuurilinnades keskmine eluiga vähe kaswanud ja surewuse protsent märksa wähenenud on. Toome mõned arwud, mis neid ütelusi põhjendawad.

Kopenhagenis 1835–1900. a. langes tiisikusesurewus 13,7 pealt 10,6 peale.

Saksamaal 100 noormehest olid kõlbulikud sõjawäeteenistuseks:

	1902. a.	1907. a.
maal	58,5 %	57,9 %
linnas	53,98 %	50,5 %

Inglismaal Baurneville aialinnas Birminghamis oliwad kooliõpilased 10 cm. suuremad ja rinnamõõt 7,5 cm. suurem, kui samas wanuses õpilased wabrikulinnas Birminghamis.

A. Hirschi järele 10,000 elanikust suriwad tiisikusse 1875–1879. a. linnades 24,9; maal 14,5.

Baieris Grassli järele 10,000 elanikust suri

	1888. a.	1902. a.
linnas	41,9	31,3
maal	30,5	26,0

Rootsis Sundbergi järele 10,000-st	maal	Stokholmis
1761–1770	20,6	69,8
1891–1900	27,0	29,2

Baieri järele suri Moabiti wangimajas tiisikusse 1869–1879. a. — 71,45 %.

Tiisikuse surewuse juures peale korteri mõju mängib immuniteet osalt ka wäikest osa.

Tiisikuse haigete arw kui ka surewuse % on linnaosades, kus rahwas tihedalt elab, palju suurem kui linnaosades, kus rahwas õredalt elab.

Edasi, Inglismaal statistika järele surewuse protsent häädes tööliste wabrikulinna majades oli 11,3 %, kuna halbades tööliste majades surewuse protsent 38 oli. Nii on ka surewuse protsent tolmuses ja ilma wentilatsioonita majades suurem, kui sääal, kus wentilatsioon olemas.

Kuidas tubade arw ja toiflus laste kaswu peale mõjub, näitab järgmine inglise tabel:

	Poeglaste pikkus	Tütarlaste pikkus	Poeglaste kaal	Tütarlaste kaal
1 tuba	118,4	117,6	23,9 klg.	23,4 klg.
2 „	122,2	121,4	25,5 „	24,9 „
3 „	127,0	126,0	27,5 „	27,0 „
4 „	130,0	131,0	29 „	29,7 „

Suurem elanikkude arw ühes toas tõstab haiguse ja surewuse %, mis iseäranis tiisikuse, soetõbe, kõhutõbe ja suwise wäikelaste kõhutõbe juures ilmsiks tuleb. Magamisruum on peaaesjalikult haiguse hallikas. Ei ole mitte mõistlik, et magamistoaks kõige wäiksem ja pimedam tuba walitakse. Haigete protsent linnades, kus maja maja küljes, on hästi suurem, kui aialinnades, kus majad eraldatud, nii et õhk igast küljest juurde peaseb. Iseäranis suur on laste surewuse protsent tuulufamata korterites alla 15 a. laste juures. Korteri niiskus on tihti jookswahaiguse ja teiste haiguste põhjuseks.

Kõige halwemat mõju awaldawad inimese terwise kui ka tema moraali peale kasarmukorterid wabrikute juures. Ei ole ime, kui tööline ehk ametnik, kes pikemat aega kinnises ja halwa õhuga täidetud ruumis on töötanud ja kodus wiletsa, musta ja teiste pahedega eluruumi eest leiab, wäljaspool perekonda meelelahutust otsib ja selle juures alkoholi mõju alla sattub. Häa, mugaw korter ja kui selle juures veel wäikene aiakene, kus hariliku töö waheajal töötada oma tahtmise järele wõib, oleks üks kõige parematest abinõudest alkoholi wastu wõitlemises. Wäike omapäralt majakene aiaga wiib loodusele lähemale, äratub armastust kodumaa ja oma rahwuse wastu.

Juba 30 a. on sotsiaalpoliitika korteriolude parandamise küsimusega tegemist teinud ja nii mõndagi pahet selles kõrwaldanud. Ka Eesti riigil, omawalitsustel ja seltskonnal seisab raske töö ees, kuidas otstarbekohaselt korteriküsimust lahendada. Ei ole mitte asjata, kui selle küsimuse kohta mõtteid wahetatakse, et siis kindla kawa ja sihi järele tarwilikka samme astuda.

Mis puutub sihisse, siis tuleks ka meil uute korterite ehitamise juures, olgu linnaelanikkude ehk wabrikutööliste jaoks, aialinna ilmet anda; tarwis üksikud wäiksed majad aiaga ehitada, üheski majas ei tohiks üle nelja korteri olla. Igal perekonnal peaks wähe aiamaad olema tarwitamiseks. Rahwahulka tuleks de-

tsentraliseerida. Rahwa sisserändamist suurel viisil linnadesse tuleb takistada. Ohumahtuwus tuleb ühe inimese kohta korteris kui ka tööstuses kindlaks määrata.

Inglismaal on õhukubik ruumi mahtuwus ühe inimese kohta 8,5 km. peale määratud, magamisetoas 11,3. Saksa maal ühe isiku kohta üle 10 a. on õhumahtuwus määratud 10 km. Akna ja põrandapinna wahekord peaks olema nagu 1:5. Erainitsiatiivi (eraalgatust) majade ehitamiseks tuleks elustada.

Selleks on tarwis:

- 1) Tarwiliku kapitali muretsemise ehitamiseks (ka laenude teel).
- 2) Ehituse aluspinna muretsemise ehitamise otstarbeks riigi ja omawalituse maa-aladest võimalikult odawa hinnaga. Seadusandlisel teel tuleb

haiglane maapinnaga spekulereerimine kaotada.

- 3) Odawa ehitusmaterjaali muretsemise nagu seda asunikkuudele on antud
- 4) Kindlate ehitusplaanide walmistamine ja ehituse järelwalwe.
- 5) Majaomanikku mitte kõiksuguste liigmaksudega koormata, mis ainult korteri hinda tõstab.
- 6) Korteriolude seisukorra uurimine tuleb kohe ette wõtta.

Paranewad meie korteriolud, siis wähenewad ka haigused. Rahwa terwislist seisukorda parandawad ja tõstawad hääd korterid ja üldine parem majandusline seisukord. Selleks on aga tarwis, et iga isik armastusega tööd teeks, aga mitte põlgtusega, ja et iga isik ise oma töö tagajärje wilja maitseks.

*****

Enam tähelpanu laste silmadele!

Dr. med. Alice Vollnhalsi järele.*)

Raske on tänapäew wõitlus olemasolu eest. Wõistlus igal alal nõuab suuri jõupingutusi. Igapäewases elus on paratamatu tarwilik keheline kui ka waimline tublidus.

Silmad, see imeline, komplitseeritud, peenemõisteline ja peenetundeline orgaan, — „hinge peegel“ — ei tõmba tänapäew esiplaanile mitte ainult armatsejate imestuspilke. Neil on proosalikum ülesanne — hästi näha. Silmad pole endast elutarwiline orgaan, ent elu on nad teinud wajalikkudeks, sest: kes halvasti näeb, see teeb wähem, teenib wähem ja elab wastuwaidlematult halvemini.

Seepärast: emad, rohkem tähelpanu endi laste silmadele!

Mädane silmapõletik on kardetaw ja wõib lõppeda pimedaksjäämisega. Minge kohe arsti juurde, kui teie lapsel on mädased, rõhmased silmad.

Kõrordiwaatamine ei ole mitte ainult iluduse wiga, see on haigus, mis wõib kujuneda wäga soowimatuks. Küsige nõu asjatundjalt.

Kui tihti tekkiwad silmadest peawalud, mis aga sageli kõrwaldatakse prillide abil. Ärge kartke prille. Laps harjub pea nendega.

Lühikese nägemisega wanematel on lühikese nägemisega lapsed. Ärge arwake, et see on seesmine omadus ehk loomus. Mõelge sellele warakult. Wiga on parandataw.

Töötamisel töö silmade lähedal hoidmine aitab kaasa lühikese nägemise kujundamiseks, kui selleks pandud alus päriwuse teel. Seepärast, pidage silmas kui lapsed loewad, kirjutawad, joonistawad wõi õmblewad. Töö silmade ligidal hoidmine on sageli ainult halb harjumus, oleneb tihti sündmatust istumiswiisist.

Teiselt poolt jälle wõib silmi kaugele nägemiseks harjutada. Laske laps jalutuskäikudel jutustada kuipalju puid wõi maju tema silmapiiril näeb, kuipalju lehma heinamaal sõõmas, kas ka wasikaid ja lambaid on seal, kas loomad on ühewärwilised wõi kirjud jne. Õhtul otsige ehatähte taewas ja waadake samal ajal ka teisi wäikseid tähti. Need on kõik küsimused, silmapilgud, mis ema südant rõõmustawad, kõige rohkem aga lapsele huwi pakuwad. Need küsimused on aga samal ajal tulutoowad, sest silm harjub selle juures, loodus teritab meele.

Igasugune töö halwa walgustuse juures, näiteks, lugemine widewikus, on kahjulik silmadele. Hoidke lapsi selle eest. Kui teie gaasi-, elektri- wõi petroleumiwalgust kokkuhoiate, õhtuti võimalikult hilja

*) „Gesundheit“ nr. 1—1926.

walgust üleswõttes, siis keelake oma lastele iga tegewus, mis peaasjalikult nõuab silmi, nagu lugemine ja kirjutamine. Silmawalgust peab ju jätkuma kogu eluks. Sellega peab toimitama

enam kokkuhoidlikumalt, kui gaasi-, elektri- või petroleumiwalgusega!

Peaks ema märkama vähemagi wea oma lapse silmade juures, — pööraku kohe silmaarsti poole. V. S.

Külmetus.

Dr. med. Max Haasi järele.*)

Külmetuse all mõistame mitmesuguseid haigusnähtusi, mis tekkiwad jaheda ilmastiku mõjul, külma õhu sissehingamisest, või külma joogi tarwitamisest.

Tuntud külmetushaigused on nohu, hingamiselundite katarr ja jooksja. Külmetus tasandab teed ka paljudele teistele haigustele, nagu kopsu- ja neerupõletikud, soolte- ja närwihaigused.

Nii võib külmetus olla kas otsekohe-seks haiguste põhjuseks, või üheks nendest teiste keskel.

Külmetust haiguste osapõhjusena ei ole võimalik lühidalt piiritleda. Warem hindasid arstid — nagu seda lihtrahwas praegugi teeb — tema mõju liiga kõrgelt. Arenenud arstiteadus on selgeks teinud, et paljud haigused, mida warem arwati tekkiwat ainult külmetamisest, tegelikult on külgehakkawad, haiguseidude edasikandmisest tekkiwad. Et aga külmetamine paljude haiguste arenemisel suurt osa mängib, on samuti tõsiasi. Uuemate arstiteaduslikkude uurimuste tulemused tõendawad, et inimene igalpool omas kehas — näit. hingamistorudes ja nende wäikestes harukestes kopsudes — alaliselt kannab haiguseidusi, mis waid soodsa silmapilku ootawad, et oma laastamistööd inimkehas alustada ja mis warju jääwad ainult kestwate vastuabinõude tõttu. Wigastatakse kehakudesid aga mehaaniliselt, või külmetamise teel, astuwad waritewad haiguseidud kohe tegewusse, ja tulemused on: ninalimanaha, hingamistorude, kopsu ja teiste orgaanide haigeks jäämine. Iga inimene teab seda juba enda kogemust, kui ta wiibi-

nud, näit. tuuletõmbuses, või niiskes ja külmas õhus. Märjad jalad on pea alati nohu põhjuseks; kes pikemat aega lebab niiskel maal, võib saada põiekatarrri. Keha jahenemine ja külmetamine walmistab seega pinda organismis luurawaile haigusidudele haigekstegewa toimingu algamiseks.

Teiselt poolt on külmetamine otsekohe haiguste põhjuseks, ilma, et tarwitseks kutsuda tegewusse bakteriaid. Seepärast ei tohi askeldada temperatuuri juures, mis võimaldab külmetamise. Halwasti mõjub ka sagedane temperatuuriwaheldus; teinekord on haigeksjäämiseks küllalt wähesest tuuletõmbusest. Asjata ei kardeta riiete märjakssaamist ja külma tõmbetuule mõju kuumale kehale.

Kuna mitte kõik inimesed ühesuguste külmetamiswõimaluste juures haigeks ei jää, on iga üksiku seisukorra tähelpanemine tähtis. Võimalused külmetamiseks on suuremad wäsimuse, alatoitluse ja teistel sarnastel juhustel, kui puhanud ja korralikult toidetud inimeste juures. Külmetamiswõimalused on seda vähemad, mida püsiwam organismi wastupanujõud, mida rohkem keha haigusmõjutuste vastu karastatud.

Kes tahab ennast külmetuse ja külmetushaiguste vastu kaitsta, see ei hoolitse ainult soojade jalanõude ja riiete, korraliku toidu ja puhkuse eest, ei püüa hoida riiete märjakssaamise ja tõmbetuule eest, waid püüab enda keha järjekindlalt karastada, külma mõjuga harjutada, muutes seega enda keha wastupanelikuks haigus-tele. R. S

Hoolekanne Narwas.

J. Klesment.

Eesti omawalitsuse tähtsamateks länapäewa ülesanneteks on hoolekanne ja terwishoid. Kuigi nende alade peale omawalitsused wõrdlemisi suuri

summasid kulutawad, ei saa meil ometi weel eeskujulikust hoolekande ja terwishoiu korralduses juttu olla. Kähtlemata on siin suureks takistuseks rahapuudus, mille ees omawalitsused praegusel ajal seisawad. Teisest küljest ei ole aga meil riigi-

*) „Gesundheit“ nr. 1—1926.

ja omavalitsuse (kui ka seltskonnal) tegelastes küllalt arenenud hoolekande mõiste ja arusaamine rahval kogutud raha juhtimise vajadusest elanikkude sotsiaalse olukorra parandamise suunas.

Eestis puudub hoolekande statistika ja suuremal hulgal kodanikest on võimata andmeid hoolekande korraldusest Eestis saada, ega suuda paljudki omale meie hoolekande praegust seisukorda efektiivselt anda.

Teatavat pilti hoolekandest Eestis pakkus I üleriikline hoolekande näitus. Võib olla, suutis ta ka tõuget hoolekande olude parandamise suunas anda.

Käesoleva artikli ülesanne oleks kogutud statistiliste andmete varal anda ülevaadet kogukondliksest hoolekandest Narwa kui tööstuse ja töölaliste linnas.

Kulud hoolekande ja terwishoiu alal.

Kui waadelda Narwa omavalitsuse nettokulusid (kus juures üldkuludest maha on arvatud riiklised abirahad ja muud sissetulekud, - terwishoiu alal, eriti, haigemaja sissetulekud) linna 1919—1925 aasta aruannete järele hoolekande ja terwishoiu alal, siis näitavad nemad, peale üksikute kõikumiste, tõusu tendentsi.

Nii on linna üldkuludest kulutatud 0/0-des:

Hoolekande peale.	
1919 a.	12,3 ⁰ / ₀ (s. o. 0,25 milj. m.)
1920 "	13,5 ⁰ / ₀ (" 1,0 " ")
1921 "	14,1 ⁰ / ₀ (" 3 " ")
1922 "	20 ⁰ / ₀ (" 4 " ")
1923 "	18,7 ⁰ / ₀ (" 4,4 " ")
1924 "	21,2 ⁰ / ₀ (" 5,3 " ")
1925 "	19,9 ⁰ / ₀ (" 6 " ")

Terwishoiu peale.	
1919 a.	6,7 ⁰ / ₀ (s. o. 0,125 milj. m.)
1920 "	16 ⁰ / ₀ (" 1,2 " ")
1921 "	7 ⁰ / ₀ (" 1,8 " ")
1922 "	10,3 ⁰ / ₀ (" 2 " ")
1923 "	11,9 ⁰ / ₀ (" 3 " ")
1924 "	11,2 ⁰ / ₀ (" 2,8 " ")
1925 "	9 ⁰ / ₀ (" 1,9 " ")

Iga elaniku peale tuleks kulused aastast:

Hoolek. peale.	Terwishoiu peale.
1919 a. — 10 mrk.	7 marka
1920 " — 25 "	35 "
1921 " — 75 "	50 "
1922 " — 150 "	78 "
1923 " — 175 "	105 "
1924 " — 205 "	103 "
1925 " — 220 "	100 "

Kulude vähenemine terwishoiu alal 1925 a. on sündinud linna haigemaja arwel.

Kui kulused hoolekande ja terwishoiu peale Narwas seada kõrwu teiste linnadega, siis saame järgmise pildi 1924 aasta kohta (Siin on brutto-wäljaminekud - ilma sissetulekute mahaarwamiseta, kuna teiste linnade kohta netto-andmed saadawal ei olnud).

Linnade üldkuludest läks mainitud aastal 0/0-des hoolekande ja terwishoiu peale kokku:

Tallinnas	31,4 ⁰ / ₀
Tartus	33,9 ⁰ / ₀
Narwas	35,5 ⁰ / ₀
Pärnus	27,9 ⁰ / ₀
Paides	41 ⁰ / ₀

teistes linnades 20—25⁰/₀ ümber.

Ühe elaniku peale:

	Hoolek.	Terwishoid
Tallinnas	331 mrk.	378 mrk
Tartus	307 "	178 "
Narwas	240 "	232 "
Pärnus	270 "	238 "
Paides	246 "	461 "
Kuresaares	406 "	55 "
Wiljandis	352 "	122 "

Sellega näeme, et hoolekande ja terwishoiu peale minewate kulude suhtes Narwa linn, kui wõtta mainitud kulused protsendiliselt linna üldkuludest, ees seisab teistest linnadest, jäädes maha ainult Paidest.

Et Narwa linna üldkulud ühe elaniku peale samal (1924) aastal wäljategid ainult 1365 marka, Tallinnas selle wastu 2439 marka, Tartus 1490 m., Pärnus 1942 m., Wiljandis 2142 m., Paides 1767 m., siis tuleb sellest ka, et hoolekande ja terwishoiu kulude suhtes ühe elaniku peale Narwa neljandal kohal seisab.

Lahtine hoolekanne.

Hoolekande peale minewatest summades on lahtise hoolekande, s. o. rahalise ja muu abiandmise peale wanadele, tööjõuetutele ja teistele abitarwitajatele, kes linna hoolekande asulustes ei wiibi, kulutatud:

	üldhoolekande kuludest.	s. o. 15 ⁰ / ₀
1919 a. —	32 890 m.	10,5 ⁰ / ₀
1920. " —	105.046 "	34 "
1921. " —	1.023 599 "	32 "
1922. " —	1.291.457 "	30,7 "
1923. " —	1.354.824 "	29,8 "
1924. " —	1.788.002 "	

Sellega näeme, et hoolekande peale minewate summade fõusus tähtsat osa etendab lahtine hoolekanne, mis ka seletaw, sest nagu edaspidi näeme, on lahtiste hoolealuste arw alatasa tõusnud, uusi kinniseid hoolekande asutusi ei ole aga ellukutsutud, ega ole neis, mis olemas, suuremaid kõikumisi ka hoolealuste arwus olnud.

Lahtise hoolekande peale minewad summad on protsendiliselt järgmiselt kasutatud:

Rahaline abi	Abiandmine tasuta küttepuude näol	Arstiabi	Hoolealuste malmine
1919. a. 54 ⁰ / ₀	10 ⁰ / ₀	—	36 ⁰ / ₀
1920. " 80,4 ⁰ / ₀	2,6 ⁰ / ₀	—	17 ⁰ / ₀
1921. " 61,6 ⁰ / ₀	7,7 ⁰ / ₀	29 ⁰ / ₀	7,7 ⁰ / ₀
1922. " 58 ⁰ / ₀	6,5 ⁰ / ₀	34 ⁰ / ₀	1,5 ⁰ / ₀
1923. " 59 ⁰ / ₀	6 ⁰ / ₀	33 ⁰ / ₀	2 ⁰ / ₀
1924. " 69 ⁰ / ₀	6 ⁰ / ₀	24 ⁰ / ₀	1 ⁰ / ₀

Protsendiline abi jaotus on wiimastel aastatel enamwähem ühtlane, kusjuures materjaalse toetuse kõrwal tuntaw 0/0 on läinud arstiabi andmise peale. Malmise kulud, mis sõja ajal õige suure protsendi wäljategid, on wiimastel aastatel 10/0-ni langenud. Arstiabi on antud peaausjalikult ambulatoorse rawitsemise kui ka linna haigemajas pikemaajalise rawitsemise näol. Siin juures ei ole arstide wisiidid hoolealuste juure koju, milline kohustus linna teenistus olewate arstide wahel seni jaotatud oli. Ainult käesolewal aastal on eri waestearst amefisse palgatud.

Rahalist toetust antakse harilikult igakuuliste abirahade näol, küttepuid, peaausjalikult talwekuudel. Peale selle antakse abi weel üksikutel juhtumistel, milliseid abisaajaid eriti sõjaajal 1919.

ja 1920. a. — rohkkesti oli, nagu peale Narwa pommitamist ja Joaoru linnaosa põlemist 1919. aastal.

Rahalist ja muud materjaalset abi anti:

	Inimesele	Kellal oli	
		kodust perek. liiget	Kokku, korral
1919. a.	596	556	1223
1920. „	415	326	1611
1921. „	627	632	3590
1922. „	744	842	4076
1923. „	597	525	4425
1924. „	704	646	5888

1919. ja 1920. aastal kandis abiandmine rohkem juhuslist laadi, kus abi anti tihti üksikutel kordadel, järgmistel aastatel on aga igakuuliste abisaajate hulk kindlaks kujunenud, kuigi ka nüüdki veel mitmealalisi abisaajaid leidub, eriti talvekuudel. Osale jälle maks'akse abi mitme kuu eest korraga välja, mille tõttu abisaamise kordade arv väiksemaks on kujunenud.

Üldse on lahtisest abist oasaanud (juurearvates perekonna liikmed) 1924. a. 1350 inimest, 1923. a. 1122 in, 1922. a., 1586 inimest j. n. e., s. o. viimastel aastatel keskmiselt 5% kõigest Narwa linna elanikkude arvust.

Abisaajatelt on suurem osa (keskmiselt 50%) üksikud. Teistel on aga ka kodused perekonna liikmed, kel samuti äraelamise võimatus puudub, kuid kus kogukondlist abi on antud terve perekonna peale. Nii on 2-liikmeliste perekondade protsent abisaajate hulgas kõigil aastatel (1919–1924) pea kõikumata 30 ümber, 3 liikmeliste — 10 ümber, kuna umbes 10% abisaajatelt saadud abiga 4 ja rohkem liikmelist peret toitma peavad. (Perekonna liikmed koosnevad allealistest lastest, nõdrameelsetest, wigastest ja teistest töövõimefuteist, aga ka tööpuudust kannatajatest).

Abitarvitamise põhjusie järele ja-gunesid lahtised hoolealused:

Põh- jused	Aasta	Wanad		Tööta		Wigased		Waesed- lapsed		Sõjaaegs. kannat.		Muud	
		Arw	0/0	Arw	0/0	Arw	0/0	Arw	0/0	Arw	0/0	Arw	0/0
	1919.	270	45,3	150	25,2	85	14,2	25	4,2	50	8,4	16	2,7
	1920.	206	50,0	52	12,5	39	9,5	30	7,3	85	20,5	3	0,7
	1921.	310	49,9	115	18,2	135	21,3	50	8,0	10	1,6	7	1,0
	1922.	285	38,3	200	26,8	190	25,5	55	7,4	8	1,0	6	1,0
	1923.	310	51,9	95	16,0	138	23,1	45	7,5	6	1,0	3	0,5
	1924.	330	46,9	95	13,5	225	31,9	40	5,7	5	0,7	1	0,1

Ülaltoodud arvudest näeme, et umbes pooled lahtisest hoolealusest Narwas kuuluvad wanade, tödjõuetute hulka. Nende kõrval on suur hulk wigaseid, kelle arv alatasa tõuseb. Enam-wähem ühiline on ka waestelaste hulk, kellele abi antakse.

Tööpuuduse tõttu abisaajate hulk on eriti suur 1919. ja 1922. aastatel. Teistel aastatel on see vähem selle tõttu, et tööta töölistel riiklist toetust anti (1920. ja 1921. a. jagati 1.000.000 m., 1924. a. alustati korrapäraselt tööta tööliste toetust riigi summadest, mille tagajärjel ka 1923. a. lõpul enam kogukondlist abi ei antud). Sõja läbi kannatanud on abisaajate hulgas 1919. ja eriti 1920. a. tuntaw protsent, pärast langeb see mõne üksiku abisaaja peale.

Üldiselt peab siia juurde tähendama, et linna summadest abi antakse waga „ettewaatlikult“, rahuldades umbes pooli abipalujaid, nendest kõige wiletsamaid. Näit. wigaste abisaajate hulga suurenemine ei olene mitte sellest, et wigaseid inimesi nii palju juure on tekkinud, waid lihtsalt sellest, et paljudel inimestele aastatel abi ei antud, wiimastel aastatel aga neid rohkemal arvul abi osaliseks on saanud.

Täpsed uurimused hoolealuste korteriolude kohta puuduvad. Kuid läinud aasta nowembris umbes 70 hoolealuste kohta kogutud ankeet-lehtedest selgub, et suur osa hoolealustest waga wiletsais tingimustes elawad. Nii toanurka-des, kus ainult magamise ase, seegi põrandal, kuurides jne. On ka neid, kel üldse elamisase puudub, waid kes õöd kord siin, kord seal mõõda saadawad. 1925. a. awatud linnaõõmajas õõbiwad paarkümmend korterita hoolealust.

Rahalised toetussummad, mida mõned iga kuu mõned ühekordselt (suuremad summad on just ühekordne toetus!) saanud järgmiselt (näidatud on abiraha summa ja wastaw abiandmise kordade arv aasta jooksul).

1919. a.

2 mrk.	—	5 mrk.	= 288 korral	= 22 ⁰ / ₁₀
6 „	—	10 „	= 493 „	= 38 ⁰ / ₁₀
11 „	—	15 „	= 249 „	= 19 ⁰ / ₁₀
16 „	—	20 „	= 152 „	= 11,5 ⁰ / ₁₀
20 „	—	100 „	= 128 „	= 9,5 ⁰ / ₁₀

1920. a.

5 mrk.	—	10 mrk.	= 180 korral	= 11 ⁰ / ₁₀
11 „	—	20 „	= 389 „	= 23,1 ⁰ / ₁₀
21 „	—	40 „	= 353 „	= 22 ⁰ / ₁₀
41 „	—	50 „	= 198 „	= 12,1 ⁰ / ₁₀
51 „	—	70 „	= 185 „	= 11,25 ⁰ / ₁₀
70 „	—	100 „	= 219 „	= 13,35 ⁰ / ₁₀
100 ja üle	—	„	= 116 „	= 7 ⁰ / ₁₀

1921. a.

20 mrk.	—	75 mrk.	= 223 korral	= 6,3 ⁰ / ₁₀
76 „	—	100 „	= 923 „	= 27,7 ⁰ / ₁₀
101 „	—	125 „	= 286 „	= 7,94 ⁰ / ₁₀
126 „	—	150 „	= 495 „	= 14,1 ⁰ / ₁₀
151 „	—	200 „	= 1144 „	= 31,98 ⁰ / ₁₀
201 „	—	300 „	= 208 „	= 5,79 ⁰ / ₁₀
350 „	—	400 „	= 103 „	= 2,87 ⁰ / ₁₀
500 „	—	600 „	= 122 „	= 3,4 ⁰ / ₁₀

1922. a.

50 mrk.	—	125 mrk.	= 1392 korral	= 34,08 ⁰ / ₁₀
150 „	—	175 „	= 352 „	= 8,62 ⁰ / ₁₀
176 „	—	200 „	= 1835 „	= 45 ⁰ / ₁₀
201 „	—	300 „	= 363 „	= 8,9 ⁰ / ₁₀
400 „	—	600 „	= 138 „	= 3,4 ⁰ / ₁₀

1923. a.

50 mrk.	—100 mrk.	= 1628 korral	= 36,1 ⁰ / ₀
101 "	—200 "	= 2270 "	= 48,97 ⁰ / ₀
201 "	—300 "	= 352 "	= 7,8 ⁰ / ₀
301 "	—500 "	= 142 "	= 3,15 ⁰ / ₀

1924. a.

50 mrk.	—100 mrk.	= 1489 korral	= 25,3 ⁰ / ₀
101 "	—200 "	= 3545 "	= 60,15 ⁰ / ₀
201 "	—300 "	= 526 "	= 9 ⁰ / ₀
301 "	—500 "	= 281 "	= 4,77 ⁰ / ₀
500 "	—1000 "	= 44 "	= 0,8 ⁰ / ₀

Andmetest selgub, et kõige suurem osa abisaajaid sai kuus abiraha: 1919 a. 2–10 margani, 1920. aastal 10–40 margani, 1921 aastal 75–125 margani, 1922, 1923 ja 1924 aastal 50–200 margani.

Suuremat toetust said ainult üksikud.

Keskmiselt teeks igakuune toetus ühe abisaaja kohta kuus wälja: 1919 a. 13,3 m., 1920 a. 50,8 mk., 1921 a. 169,5 m., 1922 a. 178,35 m., 1923 a. 187,1 mk. ja 1924 a. 198 mk.

Selle keskmise abiraha (mis iseenesest suurem, kui seda suurem osa abisaajaid said) suuruse kohta saab ehk selgema pildi, kui arwesse wõttes tolleaegseid kohalikka turuhindu, wäljaarwata, kui palju leiba wõis saadud abiraha eest kuu kestel osta.

Selgub:

1919. a. wõis keskmise kuuabiraha eest leiba osta 4 naela, 1920. a. — 6½ naela, 1921. a. 18 naela, 1922. a. 25 naela, 1923. a. 30 naela, 1924. aastal 23½ naela.

Nii siis sai antud abi eest 1923. a. 1 nael leiba päewa kohta, nii eelmistel (1919 a. ainult 4 naela kuu kohta!) kui ka 1924 a. weel wähem. Ja seda mõnel juhtumisel 2–3 inimese peale!

Muiks millegiks abirahast ei jafku.

Kuid omegi annab linna hoolekande osakond abiraha ainult nendele, kelle kohta tal kindlad andmed, et abisaajal omal mingisugust äraelamiswõimalust ei ole!

Kuidas seesuguse abi juures äraelada osatakse, on, igatahes, mõistatus.

Kerjatakse, muidugi. Kuid hoolekande seaduse järele on ju kerjamine keelatud.

Kinnine hoolekanne.

Linna kaswatusmaja.

Linna kaswatusmajasse wõetakse waeseid wanemateta lapsi, kui ka lapsi, keda wanemad kaswatada ei suuda, 7—17 aasta wanuseni. Kaswatusmajas antakse lastele täielik ülespidamine, riided, jalanõud j. n. e. ja koolifatakse kohalikkudes algkoolides kuni kooli lõpetamiseni, andekamaid aga keskkooli lõpetamiseni. Kaswatusmaja juures on õppetöökojad, kus instruktorite juhataes all kaswandikkele õpetatakse mitmesuguseid käsifõid: poistele puusepa, korwitegemise, kingsepa tööd, tüdrukutele õmblustööd. Kaswatusmajas on kaswandikkudest laulukoor, keelpillide orkester. Wõrdlemisi suurt rõhku pannakse ka sportimise ja igasuguste mängude peale.

Wõrdlemisi sarnane on kord ka töö-hoolekandeministeeriumi kaswatusmajas Narwas, mis Punase Risti Narwa komitee korraldada, kuigi wast ruumid kui ka üldise korra mõttes wiimane kaswatusmaja rohkem soowida jätab, kui linna

kaswatusmaja. Käesolewal sügisel wiiakse osa Punase Risti kaswatusmajast Waiwara mõisa.

Linna kaswatusmaja wõib enesesse mahutada ainult 70 hoolealust, Punase Risti kaswatusmaja 100 hoolealuse ümber. Mõlemad on juba ammu täis ja suur osa waeseid lapsi, kel oleks õigus kaswatusmaja pääseda, ei leia ruumi ja krediidi puudusel wastuwõttu. Kandidaafide arw on alati sama suur, kui kaswandikkude arw, kuid ta oleks weel suurem, kui uute kaswandikkude wastuwõtt wõimalik oleks.

Linna kaswatusmajas on 1919. a. — 1925 aastani üldse kaswatusi saanud 148 kaswandikku. Praegu on kaswatusmajas 70 hoolealust. Kaswatusmajast lahkunutele on püütud leida teenistuskohiti, mõned neist õpiwad ülikoolis.

Perekondliku seisujärele on kaswatusmajas hoolealuseid olnud aastate kaupa:

	isa ja ema surnud	isa surnud	ema surnud
1921. a.	42	11	1
1922. a.	44	13	1
1923. a.	47	13	2
1924. a.	51	14	4
1925. a.	51	14	5

Lapsi, kel isa ja ema mõlemad elus, kaswatusmajas neil aastafel pole olnud. 80⁰/₀ ümber kaswandikkudest on aga puht-waeseid lapsed (mõlemad wanemad surnud).

Wanuse järele oli kaswandikkude koosseis 1924. a. ⁰/₀ ⁰/₀-des:

Allkooliealisi (kuni 7 aastani) . . .	5 ⁰ / ₀
Kooliealisi (8–14 a.)	77 ⁰ / ₀
Üle sundusliku kooliealisi (üle 14 a.)	18 ⁰ / ₀

Kaswatusmaja ülalpidamise kulud on aastate järele järgmised (miljon-markades):

	milj. m.	üldhoolek. kuludest
1919. a.	0,07	36 ⁰ / ₀
1920. "	0,4	40 "
1921. "	1,3	43 "
1922. "	1,4	35 "
1923. "	1,7	38 "
1924. "	2,1	35 "

Ühe kaswandiku peale tuli kulusid päewas: 1919. a. 7 m., 1920. a. 20 m., 1921. a. 63 mk., 1922. a. 63 m., 1923. a. 82 m. ja 1924. a. 87 marka.

Nendest kuludest läks:

	toitm. peale	kütte, waig. remont	riided, arstim. ja m. kulud	person. palgad ja admin. kulud
1921. a.	44 ⁰ / ₀	18 ⁰ / ₀	25 ⁰ / ₀	13 ⁰ / ₀
1922. a.	41 "	14 "	28 "	17 "
1923. a.	44 "	19 "	23 "	14 "
1924. a.	49 "	13,5 ⁰ / ₀	25 "	12,5 ⁰ / ₀

Siin oleks huwitaw kõrwu seada kulusid ühe kaswandiku peale päewas Narwa Punase Risti komitee korraldada olewas kaswatusmajas.

Seal olid kulud: 1921. a. 65,7 m. (linna k. m. 63 m.), 1922. a. 116,6 m. (linna k. m. 63 m.), 1923. a. 132 m. (linna k. m. 82 m.), 1924. a. 123,2 (linna k. m. 87 marka).

Punase Risti kasvatamajajas kulutati :

	rietus, küte, walgustus, toitm. peale	administratsioon
1921. a.	35 ⁰ / ₀	65 ⁰ / ₀
1922. „	27 „	73 „
1923. „	25 „	75 „
1924. „	43 „	57 „

Summades kulutati ühe kaswandiku toitmise peale päewas :

	linna kaswatum.	Punase Risti kaswatum.
1921. a.	27,7 m.	23 m.
1922. a.	26,1 „	31,5 „
1923. a.	35,8 „	33 „
1924. a.	42,6 „	53 „

Sellest näeme, et Punase Risti kasvatamajajas ühe lapse ülalpidamine 30⁰/₀ ümber kallim tuleb, kui linnakasvatamajajas, kusjuures tootluskulud umbes sarnanewad linna kaswatamajale, eriti administratsiooni kuludaga tuntawalt suuremad on.

Linna kaswatamaja elus tahaksin veel tähelepanu juhtida ühe huwitawa katse peale, mis leidis aset 1922. aasta suwel ühe osa linnawolin. pealekäimisel, kes seda „logelemist“ kangesti ei sallii.

Nimelt saadeti sel suwel 18 kaswandikku, 12–14 aasta wanused (s. o sel eluajal, mil meie koolikohustus maksew), suweks maale karja taluperemeeste juure.

Sügisel selgusid selle katse tagajärjed.

Ja need olid kurwad.

18 poisist olid õppinud suitsetama, wiina tarwitama ja igasuseid jämedusi kõnelema terwelt 10 poissi, 2 poissi tabati warguse pealt (nendest üks lukulõhkimisega warguse pealt), üks saadetutest põgenes ära ja korralikkudena tagasi tulid ainult 5 poissi.

Loomulik, et edaspidi kaswandikka kasvatamajast karja ei saadetud ega saadetagi.

See allealiste „teenistusproow“ peaks ka üheks näiteks olema, kuiwõrd kardefaw on alaealisi lapsi omapead wälja tõõle saata.

Kahjuks on aga meil palju kooliealisi lapsi, keda wanemad suweks karja saadawad. Tagajärjed ei ole mitte teistsugused kui Narwa linna kaswatamaja katsel 1922. a.

Wõib olla, saab see kunagi selgeks ka neile härradele, kes koolilaste suweks karja saatmises näewad ka „loowat tõõd“ ja seda wahetewahel wäga õhufawad.

Mitmesugused teated.

Terwishoiu ja esimese abi loenguid, mis läinud aastal ja käesolewa aasta esimesel poolikul elawat ja rohket osawõtmist leidsid, korraldab haigekassade Liit ka edaspidi. Haigekassad, kes sarnaseid loenguid oma linnas wõi asukohas tarwilikuks peawad, pööraku Eestimaa Haigekassade Liidu poole. Lektorite tasu katteks on Liit haridusministeeriumilt toetust saanud 30.000 mrk.

Haigekassadele krooniliste haigete arstimise ja toetamise kulude katteks toetussumma

lubas Eestimaa Haigekassade Liidu sellekohase märgukirja peale tõõhoolekandeministeerium järgmise aasta riigieelarwesse wõtta.

Eesti tõõstatistika korralduse põhijooned,

mis huwitaw tähele panna ka kinnitustegelastel, on ilmunud H. Reimani sulest Eesti statistika nr. 50 (15. apr. 1926. a.). Haigekassade statistika kohta tähendatakse, et see „on alles arenemisel. Seni-

sed haigekassade aruandewormid ei wõimaldanud wähegi rahuldawat statistikat, eriti tõõliste terwishoiu alal. Sellepärast olid juba 1923. a. saadik tõõhoolekandeministeeriumis statistika keskbüroo kaastõõl käimas eeltõõd uue haigekassade aruandewormide maksmapanemiseks, mis teostus kinnituskogu koosolekul. On loota uute wormide järele andmeid saawutada juba 1925. a. kohta, mis aga saahuwad alles 1926. a. lõpuks.“

Wanaduse ja tõõwõimetuse wastu kinnifamise seaduse

wäljalõõtamiseks olewat asutud tõõ- ja hoolekandeministeeriumis eeltõõde tegemisele, nagu järelepärimise peale Liidu esitajale wastati. Teatawasi pööras Liit märgukirjaga tõõ- ja hoolekandeministeeriumi poole, juhtides tähelepanu wanaduse ja tõõwõimetuse wastu kinnifamise tarwilikkusele.

Kursused haigekassa asjaajajatele korraldatakse edaspidi. Selles asjas on Liidu juhatusel läbirääkimised tõõ- ja hoolekandeministeeriumiga pooleli.

Küsimused ja wastused.

Kas on haigel kassaosalisel õigus ka tõõseisaku ajal arstiabi ja toetust saada?

On. Waatamata sellele, kas etewõte tõõtab wõi seisab, on haige, kes tõõwõimetuse pärast tõõlt puudub, õigustatud arstiabi ja toetusraha saama seaduses ettenähtud tähtaja lõpuni, see on – järgimõõda 26 nädalat wõi korduwalt mitte üle 30 nädala aastas

Peakooosolekul ei ole õigust otsustamiseks, et tõõwõimetud haiged tõõseisaku wõi streigi ajal peawad olema arstiabi ja toetusefa.

Kas wõib surma korral antawat toetusraha kõigile haigekassaosalistele ühesuursena määrata, näiteks 3000 marka, palga suuruse ja astmete peale waatamata?

Ei wõi. Tõõst. tõõ sead. § 313 järgi määratakse kassaosalise surma korral antaw toetusraha 20–30 päewapalga suuruses, mifmekordne päewapalk neis piirides, seda ette kindlaks määrata on peakooosoleku ülesanne. Toetusraha maksmisel tuleb arweldada tegeliku päewapalga suurusega wõi wastawa palgaastmega (kui maksud wõetakse liikide järele).

Mitu korda aastas peab rewisjoní komisjon haigekassa arwepidamist ja asjaajamist rewideerima?

Tõõst. tõõ seaduse § 350 punkt 2 järgi määrab peakooosolek kindlaks haigekassa asjade rewideermise korra.

Wastutaw toimetaja: Leopold Johanson.

Wäljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

Trükitud Devis'e ja J. Magnus'e trükikojas Tallinnas, Lai tän. 38.